

Janusz Smołucha

ORCID: 0000-0003-2633-7093
Akademia Ignatianum w Krakowie

Wstęp

Drodzy Czytelnicy,
po długiej przerwie spowodowanej, z jednej strony, zmianami w Redakcji, z drugiej – trwającą wiele miesięcy pandemią koronawirusa, ukazuje się kolejny numer „Rocznika Filozoficznego Ignatianum”. Nowy zespół redakcyjny postanowił rozszerzyć formułę wydawniczą o teksty z szeroko rozumianej humanistyki; zatem będą to artykuły nie tylko z dziedziny filozofii, ale również historii, nauk o kulturze i religii, teologii oraz literatury polskiej i obcej. Czasopismo zostało też otwarte na szerokie spektrum zagadnień uwzględniających misję Akademii Ignatianum jako ośrodka naukowego o charakterze katolickim. Ważnym elementem tego podejścia jest kwestia śródziemnomorskiej tradycji cywilizacyjnej i dziedzictwa kulturowego, które w naszym rozumieniu są najważniejszymi źródłami wiedzy i inspiracją do badania także współczesnych problemów pojedynczych ludzi, społeczeństw i państw.

Niniejszy tom otwiera tekst Janusza Smołuchy na temat kulturowych i społecznych reperkusji najbardziej znanej pandemii w dziejach świata – dżumy, która nawiedziła Europę w późnym średniowieczu. Ta przerażająca choroba odsłoniła przede wszystkim niewystarczającą wiedzę lekarzy i ich nieprzygotowanie do ratowania ludzkiego życia. Wszechobecna śmierć, groza i przerażenie, panujące w wielu miejscach Europy przez wiele lat, doprowadziły do gwałtownych zmian demograficznych i społecznych. Dżuma wywarła nie tylko niezwykle istotny wpływ na gospodarkę, ale również na kulturę i mentalność ludzi średniowiecza.

Podobną siłę oddziaływania niosły również zarazy w dobie nowożytnej, o czym traktuje artykuł Beaty Stuchlik-Surowiak. Autorka poruszyła w nim problem ówczesnych zmagania z „morowym powietrzem” (epidemiami dżumy, ospy, tyfusu plamistego, czerwonki, duru brzuszego, odry, cholery oraz grypy) na terenie Państwa Żywieckiego w oparciu o *Chronografię albo Dziejopis żywiecki* – miejscową kronikę spisana przez wójta Andrzeja Komonieckiego (1659–1729). Pozostawił on niezwykle ciekawy i pełen szczegółów opis wierzeń, obyczajów i praktyk, mających na celu powstrzymanie zarazy. Podobnie jak we wcześniejszych epokach, na pierwszej linii frontu walki z epidemiami stał Kościół, który nawoływał wiernych do pokuty i modlitw w intencji odwrócenia kary Bożej.

Turecka badaczka Sabire Arik przybliżyła postać Karola Bonkowski, urodzonego w 1841 roku w Stambule syna polskiego emigranta z okresu po powstaniu listopadowym. Po odbyciu nauk w tureckiej stolicy, został on wysłany do zachodniej Europy, gdzie zdobył szeroką wiedzę z zakresu chemii oraz farmacji. Po powrocie do Turcji w 1868 roku został mianowany nauczycielem chemii w Szkole Medycznej. Zajmował się on również w późniejszym czasie badaniami chemicznymi oraz studiami nad chorobami zakaźnymi, zwłaszcza cholerą.

Kolejny artykuł, autorstwa Marcina Sokalskiego, odnosi się do działalności parlamentarnej i sejmikowej Marcjana Ścibora Chełmskiego (zm. 1641), wywodzącego się z osiadłej w województwie krakowskim rodziny o dużych tradycjach służby publicznej. W tekście opartym na rękopiśmiennych materiałach archiwalnych (diariuszach sejmowych i prywatnej korespondencji) oraz źródłach drukowanych (m.in. instrukcjach i uchwałach sejmikowych) ukazana została postać „jednego z najciekawszych parlamentarzystów i działaczy sejmikowych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów XVII wieku”.

Mariusz Nowak zajął się przedstawieniem poglądów Henryka Lisickiego, publicysty i historyka aktywnego w drugiej połowie XIX wieku. Autora szczególnie interesowała rola, jaką odgrywał on w środowisku krakowskich stańczyków. Okazuje się, że pozycję Lisickiego wzmacniały bliskie związki intelektualne ze Stanisławem Koźmianem.

W ostatnim artykule Jan Szczepaniak dokonał analizy sporu pomiędzy Kościołem a państwem o katolicki charakter szkoły polskiej w II Rzeczypospolitej. Według Autora, momentem przełomowym w tej kwestii był przewrót majowy w 1926 roku. Nowa władza i podlegli jej urzędnicy zaczęli wówczas dążyć do podporządkowania Kościoła państwu, tak aby instytucja ta pomogła w kształtowaniu nowego obywatela – człowieka państwowego.

Tom zamyka recenzja książki Bogusława Pazia pt. *Filum cognitio-
nis: Przemiany nowożytnej metafizyki od Suareza do Kanta*, autorstwa
Bogdana Lisiaka SJ.

Zachęcamy do lektury.

Janusz Smołucha, redaktor naczelny

